

УДК 811.113.1(075):002.2:930(477.83/.86)

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПІДРУЧНИКІВ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ГАЛИЧИНІ (1867–1890 рр.)

Іващук Антон, аспірант кафедри педагогіки та методики початкової освіти,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

ORCID: 0000-0002-7800-5296

E-mail: anton.ivashuk@gmail.com

Розглянуто підручники з французької мови, які використовувалися у школах та гімназіях Галичини (1867–1890 рр.). Окреслено історичні та освітні передумови, які вплинули на методику навчання французької мови у Галичині. Під час вказаного хронологічного періоду в галицьких школах використовували три типи підручників: граматичні довідники, хрестоматії та власне підручники. Книги проаналізовано за критеріями, створеними Н. Ф. Бориско для аналізу навчально-методичних комплексів. Установлено, що всі проаналізовані підручники були рекомендовані до використання у галицьких школах та гімназіях Крайовою шкільною радою. Доведено, що в обраний відрізок часу для навчання французької мови використовували граматико-перекладний метод.

Ключові слова: підручники; хрестоматія; Галичина; французька мова; граматико-перекладний метод; методика навчання французької мови; метод; вправи.

CONTENT AND STRUCTURE OF FRENCH TEXTBOOKS USED IN GALICIA (1867–1890)

Ivashchuk Anton, PhD Student of Pedagogy and Methods of Primary Education Department,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

ORCID: 0000-0002-7800-5296

E-mail: anton.ivashuk@gmail.com

The article under discussion deals with the textbooks for the French language learning used in the schools and gymnasiums of Galicia (1867–1890). The content and structure of textbooks by Jan Amborsky, August Svitkovsky and Stephanie Wechslerova have been analyzed in detail. Phonetic, grammatical and lexical material contained in the textbooks has been described. The historical and educational prerequisites that directly influenced the development of French language teaching in Galicy have been outlined. After having analyzed the textbooks for the French language learning in Galicia it was determined that during the indicated chronological period, there were three types of textbooks which were used in galician women's schools, secondary schools and gymnasiums. Namely grammar reference books with or without exercises, readers with adapted or authentic texts and abstracts from well-known French literature and textbooks itself, which contained various texts, passages of literary works and which were used in order to teach grammar, reading, writing and translation. All found textbooks were analyzed according to the criteria created by N. Borysko. It was found that all analyzed textbooks were recommended for use in Galician women's schools, secondary schools and gymnasiums by the Regional School Board. All the training material contained in the

textbooks was in line with the main purpose of foreign language learning and the requirements of the Austro-Hungarian Ministry of Religion and Education. As a result of our research, it has been proved that in the selected period of time for teaching French language they used the grammar-translation method as evidenced by particular attention to the study of grammar theory, a large number of grammar-translation type of exercises and reading literary works in French.

Keywords: *textbooks; readers; Galicia; French language; grammar-translation method; methods of teaching French; method; exercises.*

У всі часи становлення та розвитку шкільної освіти підручник відігравав домінуючу роль для навчання будь-якої дисципліни, та, зокрема, іноземної мови (ІМ). Першими науковцями, які у 60-х роках ХХ століття зацікавилися шкільними підручниками минулих століть, були історики, проте перед появою перших серйозних досліджень, присвячених цій темі, пройшло ще два десятиліття [8]. На нашу думку, аналіз досвіду науки про методіку навчання іноземних мов (НІМ) та підручничотворення минулого дає змогу сучасному педагогові виявити причини та наслідки різноманітності методів навчання іноземних мов, які існують у наші дні. З іншого боку, такі дослідження дають можливість перейняти позитивний досвід методистів минулих століть та уникнути повторення помилок минулого.

Історія методіки НІМ цікавила таких науковців, як О. Мироліубов, С. Ніконова, В. Раушенбах, І. Рахманов та ін. Проблеми створення підручників ІМ присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених, як Н. Бориско, О. Гузь, Н. Майер, В. Роман, А. Шукін та інших. Не можемо оминати також праці зарубіжних методистів – Б. Жермен, Е. Клетт, Ж. Лебрана, А. Луї, І. Мазеля та ін. Підручники, які використовувалися у процесі НІМ на західноукраїнських землях упродовж другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття були досліджені Б. Лабінською [2]; підручники для вивчення англійської мови, які використовували на Буковині протягом 1867–1918 рр., були проаналізовані О. Тумак. Проте підручники з французької мови (ФМ), які використовувалися у Галичині протягом 1867–1890 років, не були об'єктом спеціального наукового дослідження, саме тому метою статті є детальний аналіз підручників з ФМ, які використовувалися у галицьких школах та гімназіях протягом обраного хронологічного періоду; окреслення історичних та освітніх передумов навчання ФМ на Галицьких землях та визначення методу навчання ІМ, з допомогою якого провадилося тогочасне навчання ІМ.

Перед тим як безпосередньо перейти до аналізу змісту та структури підручників, важливо висвітлити історичний та освітній контекст, у якому відбувалося навчання ФМ у галицьких школах та гімназіях протягом зазначеного хронологічного періоду. Відповідно до історичних подій від 1774 до 1918 року Галичина була частиною австрійських земель. У результаті утворення у 1867 році Королівства Галичини та Лодомерії, Східна Галичина, населення якої було українським, була приєднана до Західної Галичини із польським населенням. На думку Б. Ступарика, таке об'єднання було вигідним передовсім для польської шляхти, оскільки так вони отримали можливість розглядати усю територію Галичини як частину єдиної польської території [3, с. 9].

Визначною подією у становленні галицького шкільництва було утворення Крайової шкільної ради (КШР) 24 січня 1868 року. Відзначимо, що мовою галицького шкільництва у той час була польська, оскільки відповідно до закону 1867 року вона

стала крайовою мовою навчання у галицьких школах [3, с. 62]. До того ж галицькими педагогами так і не було ухвалено рішення щодо розділення КШР на українську та польську секції [2, с. 33]. Із огляду на це, можна легко пояснити той факт, що підручники ФМ, які використовувалися у Галичині у цей час, були орієнтовані на польськомовного учня, а отже, були укладені польською мовою.

Зауважимо, що у навчальних планах Галичини дисципліна «Французька мова» з'являється у 1868 році, про що свідчить звіт про діяльність КШР за 1871 рік [10, с. 14]. ФМ вивчали виключно як вибірккову дисципліну, проте було сформульовано мету навчання та рекомендовано підручники для її вивчення.

Відповідно до визначення сучасного методиста О. Щукіна, яке він подає у Лінгводидактичному енциклопедичному словнику, підручник виконує роль засобу навчання, вміщує зразки усного та писемного мовлення, мовний і країнознавчий матеріал, який відібраний та організований з урахуванням його функціонального навантаження у різних формах спілкування й видах мовленнєвої діяльності, а також з урахуванням позитивного досвіду вивчаючих у рідній мові та попередження інтерференції [4, с. 364]. На думку французького науковця Ж. Лебрана, підручник є банком та субстратом інформації, яка живить учня у його роздумах та викладача у його пошуках [9].

Оцінювання змісту та структури підручників неодмінно повинно бути здійснене за критеріями аналізу й оцінки методичних комплексів з ІМ, які уможливають об'єктивну оцінку та аналіз підручника, узагальнення накопиченого досвіду, зумовленого трансформаційними процесами. Ми погоджуємося із думкою Н. Бориско про те, що навчально-методичний комплекс є підсистемою всередині системи НІМ, який відображає та моделює всі її елементи, тому до основних об'єктів аналізу й оцінки належать усі елементи системи НІМ. Таке призначення підручника впливає із його основних функцій, а саме: комунікативної, інформаційної, організаційно-управлінської, розвиваючої та виховної. У нашому дослідженні аналіз структури і змісту віднайдених підручників з ФМ на визначеній території і обраних хронологічних межах буде здійснено за об'єктами й оцінкою навчально-методичних комплексів, розробленими Н. Бориско, оскільки, на нашу думку, вони найкраще відповідають можливості аналізу підручників, створених у першій половині ХХ століття. Критерії є наступними: соціальне замовлення суспільства; конкретні навчальні й методичні умови; психолого-педагогічна і методична концепція НМК; цілі НІМ; зміст НІМ; зміст предмета, його відбір і розподіл; зміст навчально-виховного процесу; структура і обсяг; макроструктура; мікроструктура; технічне виконання окремих компонентів [1].

Звертаємо увагу на те, що запропоновані критерії призначено для оцінки та аналізу навчально-методичних комплексів. Беручи до уваги факт, що у досліджуваній період навчально-методичних комплексів ще не існувало, ми проаналізуємо підручники лише за тими критеріями, які допоможуть об'єктивно описати їхні зміст та структуру.

Перейдемо безпосередньо до аналізу підручників ФМ. Віднайдені підручники з ФМ поділяємо на три групи, а саме: граматичні довідники із вправами або без них, які призначено для формування навичок у граматиці; хрестоматії для читання; підручники, які містили різні тексти, створені з навчальною метою; уривки автентичних творів, з допомогою яких відбувалося навчання граматики, читання, письма, перекладу та говоріння. Віднайдені підручники розглядатимемо у хронологічному порядку, а саме:

Я. Амборський «Gramatyka języka francuskiego» (1875) [5], Я. Амборський «Wypisy francuskie» (1876) [6; 7], А. Світковського «Gramatyka francuzka do użytku młodzieży polskiej» (1880) [11], С. Вехслерова «Kurs praktyczny języka francuskiego» (1883) [12]. Зауважимо, що тут і далі назви підручників збережено мовою оригіналу.

Підручник Я. Амборського «Gramatyka języka francuskiego» (1875) [5] є граматичним довідником, призначеним для середніх шкіл. Підручник рекомендовано до використання КШР від 15 червня 1874 року. У передмові автор висловлює думку, що використання рідної мови є завжди дуже корисним у процесі вивчення ІМ, та найбільш успішний спосіб вивчення «чужої» мови полягає у порівнянні її із рідною.

Підручник складається із чотирьох великих розділів: «Вимова», «Відмінювані частини мови», «Невідмінювані частини мови», «Речення». У розділі «Вимова» наявні правила вимовляння голосних, приголосних звуків, правила читання, зв'язування та зціплення. Для кращого розуміння вимови звуків автор порівнює французькі звуки із польськими. До кожного із правил автор наводить велику кількість прикладів-слів, у яких зустрічається та чи інша літера, буквосполучення чи звук.

У розділі, що має назву «Відмінювані частини мови», висвітлено правила утворення та вживання артикля, іменника, прикметника, числівника, займенника, дієслова та дієприкметника. У розділі «Невідмінювані частини мови» автор окреслює прислівник, прийменник, сполучник та вигук. Матеріал розділів поділено на невеликі параграфи, у яких висвітлено по одному невеликому правилу, яке стосується частини мови. Увесь теоретичний матеріал наведено польською мовою. До правил завжди додано приклади вживання частини мови у ФМ із подальшим перекладом та поясненням на польську. Зауважимо, що серед прикладів автор наводить уривки із художньої французької літератури, де можна побачити вживання граматичного явища, яке вивчається. На деяких сторінках можна зустріти ремарки щодо порівняння польської та французької граматики та пояснення їхніх спільних та відмінних рис.

У розділі «Речення» пояснено, як ті чи інші частини мови можуть по-різному функціонувати у реченні, як-от артикль, іменник, числівник, займенники *en*, *у*, *soi*, *tête*, вживання та узгодження часів французького дієслова та ін. До наведеного матеріалу також додається велика кількість прикладів із літератури. На завершення автор подає основні правила, що стосуються порядку слів французького речення, складання безособових речень та відмінні риси французького та польського речень. У кінці книги наведено рекомендований план роботи із підручником у школі, а саме: розподіл навчального матеріалу відповідно до року навчання. Автором підручник розраховано на трирічний курс вивчення ФМ.

Отже, граматичний довідник Я. Амборського відповідав тогочасній навчальній програмі з ФМ та загальним традиціям навчання ІМ у школах. Він містив основні правила вимови та граматичний матеріал із великою кількістю прикладів. Враховуючи роль, яку відведено рідній мові у процесі навчання ФМ, стверджуємо що навчання граматичного матеріалу відбувалося граматики-перекладним методом НІМ, оскільки до кожного речення-прикладу наведено переклад та детальне пояснення польською мовою.

Підручник того самого автора під назвою «Wypisy francuskie» (1876) [6; 7] є хрестоматією для читання на ФМ, що її було призначено для реальних шкіл. Хрестоматія складається із двох частин. Обидві частини було видано у Львові у

1876 році. Відповідно до авторських вказівок першу частину було призначено для учнів, які лише починали вивчати ФМ. Друга частина хрестоматії присвячена французькій літературі XIX століття та була передбачена для використання учнями, які вже мали достатній рівень мови для того, щоб читати художню літературу мовою оригіналу.

Першу частину хрестоматії можна умовно поділити на три частини – тексти, які складаються із окремих фраз, укладені автором для опрацювання певних граматичних структур (40 текстів), цілісні тексти, об'єднані спільною темою (106 текстів), та вірші (18 віршів). Перші 40 текстів не є цілісними, вони не мають однієї спільної теми. Їх можна охарактеризувати як окремі фрази, які містять певні граматичні структури. Не дивлячись на те, що перша частина хрестоматії призначалася для учнів-початківців, граматичні структури, які зустрічаються у перших десяти текстах, є досить складними (співставлення *le passé composé* та *le plus-que-parfait*; *le passé antérieur*, *le passé simple*, *le conditionnel présent* та ін.). Звернімо увагу на те, що у текстах панують структури, які майже не вживаються у розмовній мові. У більшості випадків речення є складними, поширеними, що більш притаманно літературному стилю мовлення.

Наступним умовним розділом першої частини є цілісні тексти, об'єднані спільною темою. Характер цих текстів є різним: зустрічаються розповідні, інформативні, художні тексти, діалоги. Унизу сторінки невідомі дієслова із текстів подано у формі інфінітиву, дієприкметників теперішнього та минулого часів, теперішнього та простого минулого часів, та іноді умовного способу. Для окремих дієслів було надано переклад польською мовою. Серед віршів зустрічаємо твори Лафонтена, В'єне, Малана, Сассерно, Гюго, Лорена та ін.

Друга частина хрестоматії присвячена французькій літературі XIX століття. Її також можна умовно поділити на два розділи – літературні твори та тексти на наукові теми. На відміну від першої частини, друга є чітко структурованою. Літературні твори тут поділено на п'ять секцій: «Драма», «Поезія», «Роман», «Історія», «Критика, філософія, мораль». У кінці деяких сторінок подано переклад незнайомих слів на польську мову. Як у першій, так і у другій частині хрестоматії наприкінці книги міститься французько-польський словник із невідомою лексикою з текстів.

Отже, створення такого типу хрестоматії мало на меті як навчальну роль, так і загальнокультурний розвиток учня. Перевага в текстах літературних часів та граматичних зворотів вказує на те, що вони мали готувати учня до читання художньої літератури мовою оригіналу. Зміст другої частини хрестоматії включає у себе кращі зразки французької літератури XIX століття. Вважаємо, що хрестоматія відіграла позитивну роль для розвитку навичок читання. Припускаємо, що уривки із хрестоматії також вчили напам'ять та переказували, що також було позитивною стороною вивчення ФМ.

Підручник А. Світковського «*Gramatyka francuzka do użytku młodzieży polskiej*» (1880) [11] використовували у процесі НФМ у реальних школах та гімназіях. У передмові автор зазначає, що підручник укладено за методикою Гайнріха Готфріда Оллендорфа. Було передбачено, що учень починає вивчення мови із найпростіших елементів. Кожен крок учня повинен бути осмисленим. Все, що вивчає учень, повинно запам'ятовуватися за посередництвом вправ. Складнощі, які зустріне учень, завжди детально аналізуються та опановуються через повторення.

Підручник містить вступ та 86 уроків, у кожному із яких містяться граматичний та лексичний матеріали і вправи. На відміну від інших підручників такого типу, тут кожен урок містить лексичний та граматичний матеріали, на яких будується урок. У лівій колонці наведено польські слова, вирази або граматичні структури, у правій – їхній переклад французькою.

У кінці кожного уроку пропонується виконати три вправи на переклад з польської мови на французьку, використавши увесь лексичний та граматичний матеріал, який було вивчено під час уроку. У кожній вправі речення представляють собою питання та відповідь. Наприкінці книги наявний додаток, у якому подано правила вживання часів французького дієслова із прикладами. Далі зустрічаємо таблиці відмінювання допоміжних, правильних, неправильних, займенникових дієслів та безособових зворотів. Також у книзі наявний алфавітний покажчик граматичних явищ та лексичних одиниць із номером сторінки, на якій їх було розглянуто. З останньої сторінки книги ми дізнаємося, що до неї існує окрема книга із ключами до вправ, наявних у ній.

Отже, проаналізованому підручнику притаманні характерні риси перекладного методу НІМ: наявність пояснення граматичного та лексичного матеріалів рідною мовою, наявність великої кількості вправ на переклад. На відміну від попередніх проаналізованих підручників, тут зустрічаємо вправи на переклад діалогів та розмовних фраз, а також широкий спектр лексичних одиниць, які засвоюються учнями в кожному уроці, що не було притаманно підручникам, виданим раніше.

Підручник Стефанії Вехслерової «**Kurs praktyczny języka francuskiego**» (1883) [12] призначено для усіх видів шкіл. У передмові автор зазначає, що цей підручник є курсом ФМ, складеним німецьким методистом Ф. Аном, який було адаптовано для учнів галицьких шкіл. Автор констатує, що в навчальних планах галицьких шкіл ФМ вивчають виключно як факультативну дисципліну; зазначається, що вимоги навчальних планів застерігають учителів від надмірних домашніх завдань із цього предмету, а отже, перед учителем, який використовуватиме підручник, постане проблема викладання навчального матеріалу здебільшого лише у класі.

Підручник має три розділи. У матеріалі першого розділу наявний фонетичний матеріал, а саме – правила вимови літер та буквосполучень ФМ із наведенням відповідних звуків у польській мові. У першій частині міститься 155 текстів – французьких та польських, розміщених по черзі. До кожного французького тексту наведено нові лексичні одиниці із перекладом, які зустрінуться учневі в тексті. Наступний текст є рідною мовою. Його зміст здебільшого повторює зміст попереднього тексту, та учневі пропонується перекласти його на ФМ.

Матеріал 2-го розділу містить 69 текстів, упорядкованих за тим самим принципом. Далі наявні французькі оповідання. Третій розділ представляє собою фрази із перекладом, які можна використати у розмовному мовленні. Вони поділені на невеликі підрозділи – «Про їжу та пиття», «Йти та приходити», «Питання та відповіді», «Вік», «Година», «Погода», «Привітання», «Відвідини», «Сніданок», «Обід», «Чаювання» та «Прогулянки». Із огляду на наявність перекладу як основного способу роботи над лексичним та граматичним матеріалом, вважаємо, що підручник належить також до перекладних методів НІМ.

Отже, проаналізувавши підручники з ФМ відобразимо схематично їх

наповнюваність навчально-методичним матеріалом шляхом відміток наявного або відсутнього матеріалу в таблиці, в основу котрої покладено схему Н. Бориско (табл. 1) [1]. Порядок подання підручників відповідає порядку їх опису: 1 – Я. Амборський «Gramatyka języka francuskiego» (1875); 2 – Я. Амборський «Wypisy francuskie» (1876); 3 – А. Світковський «Gramatyka francuzka do użytku młodzieży polskiej» (1880); 4 – С. Вехслерова «Kurs praktyczny języka francuskiego» (1883).

Таблиця 1

**Результати аналізу підручників з французької мови
(1 – 1875 р., 2 – 1876 р., 3 – 1880 р., 4 – 1883 р.),
що використовувалися у Галичині (1867–1890 рр.)**

Критерії аналізу структури і змісту підручників		Наявність/відсутність				
		1	2	3	4	
I. Соціальне замовлення суспільства	Географічне розташування	+	+	+	+	
	Історико-економічна близькість	+	+	+	+	
II. Врахування навчальних умов	Навчальної програми	+	+	+	+	
	Типу середнього навчального закладу	+	+	+	+	
III. Втілення методичної концепції автора	В передмові	+	–	+	+	
	Через моделювання змісту навчання	+	+	+	+	
IV. Моделювання цілей у змісті предмета і цілей процесу навчання	Мета підручника	+	+	+	+	
	Реалізація цілей	+	+	+	+	
V. Зміст навчання і його реалізація в підручнику	За сферами і ситуаціями спілкування	–	–	+	+	
	Автентичність джерел	+	+	–	+	
	Наявність соціально-культурних знань про країну, мова якої вивчається	–	+	–	–	
	Відбір і моделювання мовних мінімумів	Фонетичного	+	–	+	+
		Лексичного	–	+	+	+
	Організація	Граматичного	+	+	+	+
		Циклічна	–	–	–	+
Тематична	+	+	+	+		
VI. Наявність вправ на формування навичок і розвиток вмінь	Лексики	–	–	+	+	
	Граматики	–	–	+	+	
	Фонетики	–	–	–	–	
	Аудіювання	–	–	–	–	
	Читання	–	+	–	+	
	Говоріння	–	–	–	+	
	Письма	–	–	+	+	
	Перекладу	–	–	+	+	
VII. Макроструктура	Поділ на частини	+	+	+	+	
	Компонентний склад	Мінімальний	+	+	+	+
Достатній		–	–	–	–	
VIII. Мікроструктура	Поетапність оволодіння навчальним матеріалом у вибраній моделі уроку	+	–	+	+	
	Наявність обов'язкових та факультативних функціонально-структурних елементів	–	–	–	–	
IX. Технічне виконання окремих компонентів	Аудитивний	–	–	–	–	
	Друкований	+	+	+	+	

Проаналізувавши підручники з ФМ, які використовували у Галичині протягом 1867–1890 рр., бачимо, що всі вони мали рескрипт Міністерства віросповідань та освіти Австро-Угорщини, а отже, були рекомендованими до вжитку у школах та гімназіях Галичини. У підручниках було реалізовано більшість функцій, які належало виконувати шкільному підручнику з ІМ, а саме: комунікативну, інформаційну, організаційну та моделювальну. Окрім того, підручники виконували розвивальну та виховну функції. У проаналізованих підручниках відображено своєрідність традицій навчання ІМ протягом обраного часового проміжку. Враховуючи навчальний матеріал, який подано у підручниках, а саме: велику кількість вправ на переклад, пояснення матеріалу рідною мовою та наявність літературних текстів для читання – стверджуємо про використання граматики-перекладного методу навчання ФМ у досліджених підручниках.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі підручників періоду 1890–1939 років із метою виявлення особливостей розвитку методики НФМ у Галичині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бориско Н. Ф. Критерии анализа и оценки учебно-методических комплексов (УМК) по иностранному языку. *Иноземні мови*. Київ, 1999. Вип. 1. С. 22–25.
2. Лабінська Б. І. Историчні нариси з методики навчання іноземних мов на західноукраїнських землях (друга половина XIX – перша половина XX ст.): монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2013. 384 с.
3. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.): монографія. Івано-Франківськ: Акорд, 1994. 144 с.
4. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 единиц. Москва: Астрель; АСТ: Хранитель, 2008. 746 с.
5. Amborsky J. Gramatyka języka francuskiego. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1875. 234 s.
6. Amborsky J. Wypisy francuskie. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1876. 160 s.
7. Amborsky J. Wypisy francuskie. Wiek XIX. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1876. 191 s.
8. Choppin A. Le manuel scolaire, une fausse évidence historique. *Histoire de l'éducation*. Issue 117. 2008. URL : <http://journals.openedition.org/histoire-education/565>; DOI : <https://doi.org/10.4000/histoire-education.565> (дата звернення 25.04.2020).
9. Lebrun, J. Les modèles d'intervention éducative véhiculés par la documentation officielle et les manuels scolaires approuvés concernant l'enseignement – apprentissage des sciences humaines au troisième cycle du primaire. Thèse de doctorat. Université de Sherbrooke, 2002.
10. Sprawozdanie C. K. Rady szkolnej krajowej o stanie wychowania publicznego w kraju w latach szkolnych 1870 i 1871. *Rada szkolna krajowa*. 1872. Lwów: Drukarnia E. Winiarza. 62 s.
11. Switkowski A. Gramatyka francuzka do użytku młodzieży polskiej. Kraków: I. M. Himmelblau, 1880. 347 s.
12. Wechslerowa S. Kurs praktyczny języka francuskiego. Lwów: Seyfarth i Czajkowski, 1880. 336 s.

REFERENCES

1. Borysko, N. F. (1999). Kryterii analiza y ocenky uchebno-metodycheskyh kompleksov (UMK) po ynostrannym jazykam [Criteria of analysis and evaluation of foreign language educational and methodical complexes]. *Inozemni movy, issue 1*, 22–25 [in Russian].
2. Labins'ka, B. I. (2013). Istorychni narysy z metodyky navchannja inozemnyh mov na zahidnoukrai'ns'kyh zemljah (druga polovyna XIX – persha polovyna XX st.). Kyi'v: Vydavnychyj centr KNLU [in Ukrainian].
3. Stuparyk, B. (1994). Shkil'nyctvo Galychyyny (1772–1939 rr.). Ivano-Frankivs'k: Akord [in Ukrainian].
4. Shhukyn, A. N. (2008). Lyngvodydaktycheskyj encyklopedycheskyj slovar': bolee 2000 edynyc. Moskva: Astrel'; AST: Hranytel' [in Russian].

5. Amborsky, J. (1875). Gramatyka języka francuskiego. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt [in Polish].
6. Amborsky, J. (1876). Wypisy francuskie. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt [in French].
7. Amborsky, J. (1876). Wypisy francuskie. Wiek XIX. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt [in French].
8. Choppin, A. (2008). Le manuel scolaire, une fausse évidence historique [The school textbook, a false historical evidence.]. *Histoire de l'éducation – History of education*, issue 117. URL: <http://journals.openedition.org/histoire-education/565> [in French].
9. Lebrun, J. (2002). Les modèles d'intervention éducative véhiculés par la documentation officielle et les manuels scolaires approuvés concernant l'enseignement – apprentissage des sciences humaines au troisième cycle du primaire. Sherbrooke: Université de Sherbrooke [in French].
10. Rada szkolna krajowa (1872). Sprawozdanie c.k. Rady szkolnej krajowej o stanie wychowania publicznego w kraju w latach szkolnych 1870 i 1871. Lwów: Drukarnia E. Winiarza [in Polish].
11. Switkowski, A. (1880). Gramatyka francuzka do użytku młodzieży polskiej. Kraków: I. M. Himmelblau [in Polish].
12. Wechslerowa, S. (1880). Kurs praktyczny języka francuskiego. Lwów: Seyfarth i Czajkowski [in Polish].